

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Epiphania Virgine Sanctimoniali Ticini In Insubria. Sylloge. Sanctæ
Virginis apud martyrologus memoria, elogium et hujus discussio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A ANNOTATA.

a Mortuus est Carolus anno 741. Chunoaldus Aquitanie ducatum acceperat anno 736: igitur intra binos illos annos obiit S. Pardulphus.

b Adde ex communi sententia diem obitus fuisse sextum Octobris; obiit S. Pardulphus anno 737, non 743, ut Coitius contendit. Vide num 32 et seqq. Comment. prævii.

c Matth. 25, v. 34.

AUCTORE ANONYMO.

DE S. EPIPHANIA VIRGINE

SANCTIMONIALI

TICINI IN INSUBRIA.

SYLLOGE.

J. B.

Sanctæ Virginis apud martyrologos memoria, elogium et hujus discussio.

B

FORTE SUB ANN. DCCXCV. S. Epiphania, in Ticinensi monasterio S. Mariæ Venationum

Sanctam Epiphaniam, virginem Deo sacram, vitæ sanctimonia et religiosa humilitate, quam regis, ut volunt, natalibus illustriorem hoc die, ex Ferrarii Catalogo utroque Sanctorum, ex Jacobi Guallæ lib. v, cap. 23 Sanctuarii seu Historiæ Ticinensis, ex Stephani Breventani Historiæ de Rebus Ticinensibus lib. III, cap. 23, ex Buccelini Menologio Benedictino pag. 692, denique ex Romualdi a S. Mariæ Papiæ Sacra parte II, pag. 150 fide, quorum consensione unanimi hoc die Ticini Virgo sancta colitur, inserimus Operi nostro. Velus Ticini Benedictinarum virginum monasterium est, S. Mariæ Venationum appellatum, jam inde a regum Langobardorum, qui sedem regiam Ticini aliquando constituerunt, tempore exstructum, in loco, tum temporis suburbano et regis Venationibus, unde nomen traxit, celebri. Id S. Epiphania fertur olim incoluisse, ac virtutibus prodigiisque illustrasse, et corporis sui exuviis ad nostram usque memoriam honorasse ditasseque. Fertur idem monasterium sub annum 750 condidisse Rachis, seu Rachisius, Langobardorum rex et sanctæ Virginis pater, priusquam, regia dignitate contempta abjectaque, Casini monachum induit: verum de his pluribus infra. Interim vero, si quis plura hoc de monasterio scire desideret, Romualdum supra laudatum, part. I, pag. 31 et 2 seqq. consulat, ubi de illo plura reperiet.

sanctimoniam olim virginem, paucis hodie memorant martyrologi recentiores;

2 Porro S. Epiphania, ut hoc in monasterio cultum annuum ex auctoribus supra laudatis habet; ita ejusdem cultus alio propagatus non videtur; cum ne Ticinensis quidem ecclesiæ Tabulis illius nomen adscriptum esse, Ferrarius dicat in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem 6 Octobris in Annotatis. Nemo itaque mirabitur, paucis dumtaxat, iisque recentioribus martyrologis S. Epiphaniam memorari. Paucis illius meminit Menardus: Papiæ, inquit, in monasterio S. Mariæ, quod apud Cæcias dicitur, festivitas S. Epiphaniæ virginis, filii S. Rachisii, Langobardorum regis. Paulo fusius de illa agunt Ferrarius et Buccelinus: sed horum verba prætereo, quod nihil contineant, quod in proluxiori Sanctæ elogio, quod illi ad diem 6 Octobris in Hagiologio suo

Romualdus texuit, non reperiat. Hausit id Romualdus tum ex auctoribus variis, tum ex veteri Ms. monasterii S. Mariæ Venationum de Vita S. Epiphaniæ, tum ex Miraculorum ejus Processu. Dolemus, nec vitam illam S. Epiphaniæ, nec Processum miraculorum ejus ad manus nostras pervenisse; nec quidquam de utroque ætate Romualdum determinati certique scripsisse: vitam, tamen, si eadem habet, quæ ex Romualdo infra attingemus, non admodum antiquam esse, ex infra dicendis apparebit. Romualdi de S. Epiphania elogium, quod unum instar omnium, quæ vidi, huc transcribitur, et Actorum speciem quamdam præ se fert, sic habet.

3 Epiphania, quæ * et Retrudis virgo Ticinensis, patre Flavio Rachisio, Langobardorum rege, et Thesia matre genita, optimam sortita indolem, vel in ipsis tenerioribus annis, non obscuro futuræ sanctitatis jubare fulsit. Vix decennis, sæculi exosa illecebras, in arcano cordis virginitatem suam uni Christo dicendam proposuit, quem, tamquam verum animi sponsum, sincero prosequatur amore. Itaque, cum Rachisius, Zacharia Pontifice hortante, regno, quod sex et ultra annis obtinuerat, renuntiasset, summo sese Numini dicaturus, idem, quod ille principibus, in monachum attonsus, et uxor Thesia regalibus matronis, Epiphania item cum alia sorore Petruide virginibus religiosæ amplectendæ perfectionis illustre præbuit exemplum.

sed proluxius illi, * quæ

4 Antequam autem sacro clauderetur ascetorio, ut ei mundi nequitia clarius appareret, violatæ honestatis falso apud patrem a regalis aulæ adolescentula invidia accusata, irascentis furorem non sine miraculo declinavit Epiphania. Siquidem, re divinitus in somnis cognita, cum ante Crucifixi effigiem eidem causam suam commendaret, et Rachisius, clam, quid in Filia conclavi, cum altero colloquens, ageretur, audiret, agnita illius innocentia, ex accusatricis ore, inibi ab ipsa calumniæ veniam exorantis, ream obruncaturus feminam irruens, feralem ictum reparante Epiphania, et miraculose ex Crucifixi ore schedula decedente, sic inscripta: « Dimitte, et dimittetur tibi » necum incolumem, sed et a crimine absolutam dimisit.

et ex variis scriptoribus petitum

3 Fratre

AUCTORE
J. B.
Romualdus a
S. Maria in
Papia sacra

5 Fratre igitur Aistulpho in regem coronato, monasterioque, ubi extra urbem regiae instituebantur venationes, sub Deiparae patrocinio exstructo, quod propterea S. MARIAE VENATIONUM etiam nunc appellatur, quod et regia munificentia dotavit, ibi Epiphania egregiam corporis prae se ferens formam, cum jam ad nubilem adolevisset aetatem, monastico flammeo initiata, cum aliis gynaeceae puellis, voti compos effecta est, ubi in virtutum palestra mirabiliter proficiens, asperioris sibi vitae tenore indicto, sodalium nullam sibi in vigiliis, jejuniis, orationibus et regulari observantia praecellere passa est; quanto in Christum sponsum arderet amore, quanta polleret modestia et obedientia, quanta fulgeret humilitate et sui ipsius abnegatione, neminem latebat cum ipsa conversantem.

concinnavit
elogium,

6 Religiosae paupertatis studiosissima regiam, pro ea sequenda, dimisisse jucundabatur, unica ob hoc omni tempore veste contenta: in silentio exactissima, nutu dumtaxat superioris verba faciebat. Obedientia insignis, quamvis identidem ad monasterii regimen plenius postularetur, subesse magis, quam praesae jugiter instituit. Jussa aliquando ab asceteria aquam ex sicca haurire cisterna, cum festina ad locum properasset, aquis exundantem invenit. Caestium meditationibus ita fuit addicta, ut noctu vix duas somno concederet horas. Cilicio, quo jugiter vestiebatur, innocenti torquendo corpori flagellationes crebas adhibebat, etiam ter in Sabbato, non nisi pane et frigida sustentabat: nihil omnino difficile pro Sponsi amore ducens; mirumque erat, quod, regio sata sanguine, nihil interius et exterius, sive in opere, sive in verbo tumidi vel superbi prae se ferret.

quod hic

7 Ut autem patientiae ejus Deus specimen item exhiberet, apud cenobii praefectam aliquando impudicitiae a sodali accusata, summa calumnias mansuetudine, mentisque et vultus pertulit serenitate: quam et igne in gremio per dimidiam horam absque combustionem retento, universis mirantibus sororibus et delatrice confusa, evacuavit. Erga Deiparam eximio acta et filiali amore, eandem sibi patronam elegit, in cujus honorem sex et viginti annorum sabbata sine omni cibo transegit fertur, cujus interdum apparitione meruit jucundari, atque ab angelo triplici corona, ex rosis altera candidis, altera rubris, tertia ex diversicolori flore redimiri. Fama autem ejus sanctitatis percrebrescente, plurimisque ad eam confluentibus infirmis, salutifero signo mortis proximis sexaginta quatuor, hydropicis sex, paralyticis quatuor, fluxu laborantibus sanguinis mulieribus octo, membrorum usu carenti alteri, puellisque caecis duabus pristinam restituisse incolumitatem: sed et tres mortuos, inter quos quatruiduanum, ad vitam revocasse narratur.

exhibetur.

8 Quare suarum fulgore virtutum sodalium numerum mirabiliter auxit: siquidem plurimae virgines, saeculo nuntium remittentes, clausurae se eidem devovebant, Epiphaniae potissimum conversatione fructurae. Itaque cum meritis et sanctitate annis quadraginta sex in monasterio mirabiliter coruscasset, et sexagesimum quartum attigisset aetatis, ad Sponsum evocata pridie Nonas Octobris obdormivit in Domino, angelorum manibus ad ipsum delata anno reparatae Salutis septingentesimo nonagesimo circiter sexto: cujus corpus, cum dies octo publicae venerationi insepultum prostitisset, agrorum ad

illud multitudine confluente, Sponsae suae gloriam Deus multiplicibus signis, tum in energumenis liberandis, tum in claudis sanandis, tum in caecis illuminandis testatam fecit, in eademque S. Mariae laura tumulatum, anniversaria quotannis a sanctimonialibus illis, tamquam sacri illius gynaeceae fundatricis, colitur festivitatem.

9 Hactenus Romualdi, quod S. Epiphaniae concinnavit, elogium; quod utrum recte se ubique habeat, nunc examinandum. Temporum illorum scriptorem habemus Paulum Diaconum, genere Langobardum, et saeculi VIII Anastasium Bibliothecarium; quibus tanquam ducibus, quoad licebit, hic utemur. Paulus Diaconus lib. VI, cap. 26 (vide tom. I Scriptorum Rerum Italicarum) inter Foro-Julienenses duces Pemmonem his verbis refert: Deinceps vero (post Corvulum oculis privatum) Pemmo ducatum promeruit, qui fuit homo ingeniosus et utilis patriae. Hic patre genitus Billonense (Bellunense in Marchia Tarvisina) qui de Belluno fuerat: sed propter seditionem, quam illic fecerat, in Forum-Julii post veniens, ibi pacifice vixit. Hic Pemmo habuit conjugem Rathbergam nomine, ex qua filios tres suscepit, ut inquit Paulus paulo infra, Ratchim, Ratchait et Ahistulsum. Ex his Ratchis, patri, quod Calistum, Aquileiensem patriarcham in carcerem conjecisset, ducatu Foro-Julienensi exuto, successit; quo in munere constitutus strenue rem gessit adversus Sclavos, et egregiam una cum fratre Aistulpho Liutprando adversus Spoletanos operam navavit. Haec fere Paulus de Rachisio; qui paulo post suam de rebus Langobardicis Historiam in Liutprandi obitu abrumpit; ne gentis suae ignominiam, et regni Langobardici, devicto per Carolum Magnum Desiderio, excidium posteris tradere, Langobardus ipse, cogeretur.

Fertur illi
pater fuisse
Rachisius,
Foro-Julien-
sis primum
dux,

10 Sed, ut nec hic deserat Paulus, habemus et Anastasium, qui paulo plura de Rachisio suppeditabit. Is in vita Zachariae Papae refert, Liutprando e vivis erepto, ad Adelprandum, Liutprandi nepotem, fuisse devolutum ejusdem gentis regnum; sed, repudiato illo, Langobardos Rachisium sibi regem constituisse. Ad quem missa relatione (alias et melius legatione) ipse beatissimus Pontifex (Zacharias) continuo ob reverentiam principis Apostolorum et ejus precibus inclinatus (rex Langobardorum Rachisius) usque ad viginti annorum spatium inita pace, universus Italiae requievit populus. Totidem scilicet annorum spatio pacem se cum Ecclesia servaturum sponderat Rachis; verum promissis haud stetit. Nam, ut idem Anastasius aliquanto post narrat, Ipsi itaque temporibus Ratchis, Longobardorum rex, ad capiendam civitatem Perusinam, sicut caetera Pentapoleos (Ariminum, Pisaurum, Concham, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanam, Aesium, Forum Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, territorium Balnense, Calles, Luceolos et Eugubium cum castris et finibus ad haec oppida pertinentibus, inquit Sigonius lib. III de Regno Italiae ex Privilegio Ludovici Pii, Pentapolis complectebatur) oppida, vehementi profectus est cum indignatione, quam et circumdans fortiter expugnabat.

ac tandem
Casini mona-
chus,

11 Hoc audiens sanctissimus Papa continuo, spe divina fretus, assumptis aliquantibus ex suo clero cum optimatibus, quanto opus, ad eandem pervenit civitatem; impensisque eidem regi pluribus muneribus, atque oppido eum deprecans, opitulante Domino ab obsessione ipsius civitatis eum

A eum amovit. Neque vero id tantum Pontifex effecit, ut a Perusina obsidione Rachis discederet, sed tanti etiam apud hunc Pontificis auctoritas et reverentia valuit, ut ipsius oratione permotus, valere jussa dignitate regia, una cum suis monachi habitu sua se sponte induerit. Sic enim Anastasius pergit: Cui et salutifera prædicans, Deo auctore, valuit animum ejus in speciali studio inclinare. Et post aliquantos dies isdem Ratchis rex, relinquens regalem dignitatem, decore* cum uxore et filiis (anonymus Salernitanus apud Muratorium tom. II Rerum Italicarum part. II, pag. 172 legit filia) ad beati Petri, principis Apostolorum, conjunxit limina, acceptaque a præfato sanctissimo Papa oratione, clericusque effectus, monachico indutus est habitu cum uxore et filiis. Aistulfo fratri Rachis regnum reliquit; qui cum Romanis ac Stephano Papa, ut Anastasius pluribus refert in Stephano, perpetuas, dum regnum tenuit, simulatas gessit. Hoc porro defuncto, Desiderium, Tusciæ ducem, regem sibi Langobardi constituerunt: quod indigne ferens Rachis, deposito monachi habitu, ad arma prosiluit; sed, agente Stephano Papa, rursus ad vitam monasticam rediit. Hæc de Rachisio ejusque cognatione Paulus Diaconus et Anastasius Bibliothecarius. Inter affines vero suos habuit S. Anselmum, qui Foro-Julienis dux pariter primo fuit, ac dein vitam monasticam, Rachisii forte exemplo amplexus, abbas Nonantulensis effectus est: habuit hic sororem Giseltrudam, Aistulfi, Rachisii fratris, uxorem; de quo vide dicta ad diem 5 Martii, ad quem in Opere nostro locum habet.

B
* devote
12 Quod fuerit Rachisii uxori nomen, quod item ejus filia, docet Erchemperti, monachi Casinensis, brevis Descriptio de postremis quinque regibus Langobardorum in Italia. Scripsit Erchempertus anno 888 Historiam Langobardorum Beneventi; quam habes tom. IX, part. 1 Thesauri Antiquitatum et Historiarum Italiae, cui præmittitur brevis Descriptio jam laudata: hæc autem ex Anastasio seu Pontificali Romano, ut ex utriusque verbis, subinde plane isdem, intelligere est, de Rachisio sic habet: Post hunc (Hilprandum, Liutprandi nepotem) Ratchis regnavit annos quatuor et menses novem.... Ratchis vero ad capiendam Perusinam urbem, sicut cætera Pentapoleos oppida, vehementi profectus est cum indignatione; quam et circumdans fortiter expugnabat. Cui occurrit Zacharias Papa, et, datis multis muneribus, multa que cum prece ab obsidione ipsius civitatis amovit. Cum non multum post idem Ratchis, divino instinctu regalem relinquens dignitatem, devote cum uxore et filiis ad B. Petri, principis Apostolorum, perrexit limina, clericusque effectus, monachico indutus est schemate cum uxore et filiis. Et ille quidem cum filiis ad B. Benedicti cenobium profectus est, ubi sub arctissima vitæ districtione vitam finivit. Uxor vero ejus, Ktasia nomine, cum Raprude prole sua, similiter mutato habitu, ex propriis sumptibus monasterium puellarum in Plumbariola construxerunt, multisque ditarunt opibus, ibique sub magna districtione vitam ducentes diem clausurunt extremum.

C
15 Paulo, Anastasio et Erchemperto accedat et Leo Marsicanus, ut scriptorum paulo antiquorum de Rachisio, uxore ejus et prole dicta sub unum veluti aspectum exposita habeas. Scripsit ille sæculo dumtaxat XI; in Historia vero Casinensi lib. 1, cap. 8, primum dicit, Rachisium regnasse annos quinque et menses sex, cum Ro-

mam cum uxore et filia (Tasia et Ratruda) petiit: tum, monachum factum abiisse Casinum, et ibidem vitæ finem sortitum: Tasiam vero et Ratrudam in constructo a se non longe a Casino (fluvio) monasterio Plumbariola, ultimum diem clausisse. Denique addit Leo, sua ætate vineam fuisse haud procul Casino, quam Rachis excoluerit, et inde Ralcisi vineam dictam fuisse. Eadem, quæ Leo, scribit Anastasius senior in Epitome Chronicorum Casinensium tom. II Rerum Italicarum pag. 538; scriptor, ut volunt, sæculi octavi inter annum 752 et 757, atque adeo minime negligendus, nisi auctor commentitius esset. Præmissis his antiquorum scriptorum testimoniis, nunc ad Romualdi a S. Maria narrationem, num. 5 et quinque seqq. transcriptam, examinandam accedamus. Unde eam Romualdus congesserit, num. 2 exposui, monique S. Epiphania Vitam, quam citat inter alia monumenta, non admodum antiquam videri; si nimirum illa nonnulla de Rachisio referat (nec enim, unde singula mutuas sit, Romuadus edixit) quæ de illo leguntur apud eundem Romualdum.

14 Hujusmodi in primis est, quod de Rachisio num. 5 scribit, hunc nempe regno renunciasset, cum illud sexennium et amplius jam tenuisset: Erchempertus enim num. 12 laudatus, Rachisium regnasse ait annos tantum 4, menses novem; Leo vero Marsicanus annos 5, menses vero 6. Neuter itaque Rachisio annos sex et amplius tribuit. Sed quoniam ex annis Rachisii pendunt, quæ de S. Epiphania, ad vitam monasticam conversa, fundatoque per Rachisium S. Mariæ Venationum monasterio dicuntur; annos illius ad accuratiores calculos revocemus. Ansprandus, cum in extremis esset, filium Liutprandum in regem Longobardorum electum vidit: Cernentes Langobardi, inquit Paulus Diaconus lib. VI, cap. 53, hujus (Ansprandi) interitum, Liutprandum, ejus filium, in regali constituunt solio. Quod Ansprandus, dum adhuc viveret, audiens, valde lætatus est. Obiit autem Ansprandus Idibus Junii Indictione 10, ut in ejus Epitaphio Ticinensi habetur, quod vide tom. I Scriptorum Rerum Italicarum pag. 902. Indictio 10 annum 712 designat; quo regnare mense Junio Liutprandus cepit: tenuit vero regnum annis 51 et mensibus septem, teste Paulo Diacono lib. VI, cap. 58. Regnum itaque protraxit usque ad mensem Januarium vel Februarium anni 744. His adde menses 7, quot a patris Liutprandi obitu Ildeprandus Langobardis rex fuit, ad mensem circiter Septembrem anni 744 pertinges, et regni Rachisii principium.

15 Hinc vero numerando annos 4 et menses 9, quot illi tribuunt Erchempertus et chronologus Brixianus apud Muratorium tom. IV Antiquitatum Italiae pag. 944; ad annum 749, ad mensem circiter Julium provecutum, deducemur, quo se regno Rachis abdicavit, eique Aistulfus frater successerit. Qui calculus plane congruit cum chronologo Brixiano, mox laudato; uti et cum auctore Vitæ S. Anselmi, abbatis Nonantulensis, ab ea ætate, ut apparet, haud multum remoto. Prioris verba sunt: Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCLIX, et post ingressum in Italiam Langobardorum anno CLXXX accepit regnum Langobardicæ gentis vir gloriosissimus Aistulfus rex in mense Julio Indictione II. Posterioris vero: Igitur anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quadagesimo nono, centesimo vero octogesimo ingressionis Longobardorum

E
Romualdus.
cujus de S.
Epiphania
elogium exa-
minatur,

F

annos regni
Rachisii,

in

* devote

cujus exem-
plum uxor
Ktasia filia
que Ratrudis

imitate lo-
guntur apud
scriptores
antiquos.

AUCTORE
J. B.

quod et Pa-
gius fecit.

male dispo-
nit.

Romualdus
item Retru-
dem et Pe-
trudem.

in Italiam, vir gloriosissimus Aistulfus (Ratchiso, germano suo, devicta Pentapoli, suasu domni Zachariae Papae facti Romae clerico) sceptrum Longobardorum strenue regens... in primo anno regni sui per suum praecipuum concessit venerabili viro Anselmo etc.

46 Pagi in Criticis, etsi ad annum 744, num. 6, eodem anno Rachisium regnare incepisse; regno vero vale dixisse anno 749 pariter asserat ad annum 750, num. 1; a calculo tamen mox exposito discrepat, loco proxime citato de Leone Ostiensi scribens: Sed recte scripsit, cum (Rachisium) regnasse annos quinque, menses sex. Ita ille procedit: Rachisius decessorum suorum Rotharis et Liutprandi leges confirmavit, anno, ut ait ipse Rachis, regni mei secundo, die Kalendarum Martiarum Indictione quarta decima, seu anno 746; quare annum regni sui primum exorsus est anno 744 post Kalendas Martias: alioquin enim Kalendis Martiis anni 746 numerasset annum regni sui tertium. Jam vero, cum Aistulfus in praemio legum, quas ipse regis Rotharis Edicto adiecit, Indictione septima, quae annum 754 denotat, Kalendis Martiis annum regni sui quintum fluxisse dicat; necessè est, ut anno 749 post Kalendas Martias Aistulfus regnare inceperit, qui alioquin anno 754 Kalendis Martiis annum non quintum, sed sextum numerasset.

17 Quo quidem pacto rursus liquet, Rachisium ab anno 744 usque ad annum 749 Langobardis praefuisse; at si ab anno 744 ultra Kalendas Martias protecto, annos integros 5 et menses 6 numeres, usque ad mensem Augustum saltem anni 749 pervenies, quo regnum Rachisius abdicavit, quod contra chronologum Brizianum, num. 13 laudatum, facit; qui Aistulfum mense Julio anni 749 Langobardorum regnum adeptum scribit. Praeterea ex Pagii calculo Hildebrandus, Liutprandi filius, a Langobardis mox a patris obitu rejectus fuit; cum tamen a patris obitu mensibus 7 regnasse dicatur in brevi Descriptione regum Langobardorum, de qua supra; uti et in brevi Chronico regum Langobardorum ab anno 568 usque ad 885, quod (vide tom. IV Antiquitatum Italiae pag. 944) ita habet: Hilprand regnavit menses VII, nempe ab obitu patris. Pagi ad annum 744, num. 6, ut ostendat, Hildebrandum non successisse Liutprando, haec Sigeberti verba adducit: Hildeprando, quem ipse (Liutprandus) regem designaverat, a Langobardis reprobato, Rachis regnat post eum annis VII. Verum an reprobatio Hildeprandi non potuit fieri aliquot a Liutprandi obitu mensibus, quod monumenta mox laudata, Sigeberto potiora, affirmant? An non hoc ipsum fortassis haec Sigeberti verba, Rachis regnat post eum, fortassis insinuant? Ex quibus efficitur, a Romualdo Rachisii regimini usque ad abdicationem regni Langobardici male tribui annos sex et ultra, undecumque tandem id asseruerit.

48 Sed neque verum attigisse videtur Romualdus, cum, ut num. 5 pariter videre est, S. Epiphaniam, Ticini in monasterio S. Mariae Venationum Virginem sacram, ibique mortuam et sepultam, alio nomine Retrudem dictam fuisse; ac sororem aliam, Petrudem nomine, virginem pariter Deo sacram, habuisse, scribit. Petrudem quidem part. III Papiae sacræ pag. 65 in Annotatione ad Rachisium monasterio Plumbariolæ sponte concedit; at Retrudem, seu, ut interpretatur, Epiphaniam, Ticinensi S. Mariae Venationum monasterio vindicare nititur: vereor tamen, nec sine

causa, ne eadem sit Petrudis, quæ ipsi Retrudis D est. Vix enim dubitandum videtur, quin Romualdi Retrudis, sit Erchemperti, num. 12 laudati, Raptrudis, et Leonis Marsicani, num. 15 laudati, Ratruda; quam uterque in monasterio Plumbariolæ diem clausisse extremum, scribit. Ac tanto quidem magis id vereor, quod ex Camillo Peregrino in Lectionibus variantibus Descriptionis brevis quinque postremorum Langobardorum in Italia regum, eandem Rachisii filiam, quæ in Plumbariola monasterio cum matre Klasia vel Klaxia vitam monasticam egit obiitque, non modo Raptrudem, sed et Ratrudem et Reprudem; imo et apud Basilium Zancarolum Cydonium tom. VI Thesauri Historiarum Italiae part. IV, col. 99, Ratondam dictam fuisse, intelligam; ut verosimilime et Petrudis interdum dicta fuerit. Sic equidem illam nominari a quibusdam, Bucelinus in Menologio Benedictino ait ad diem 2 Junii de Ratruda, Plumbariolæ mortua, agens, quem tamen, in quantum Ratrudem ab Epiphania distinguit, pro se Romualdus laudat. Laudat et civitatis Ticinensis monumenta, quæ ipse viderit; sed ea, quæ qualivæ sint, ignorare nos sivit. Quare Erchemperto et Leoni Marsicano, Ratrudem in monasterio Plumbariolæ defunctam, affirmantibus, quam Romualdo a S. Maria adhaerere hactenus malo; propter quorum auctoritatem Rachisium Casini habitasse, non distinetur Romualdus; cur igitur negat, Ratrudem in Plumbariolæ monasterio obiisse, quod videm scriptores affirmant?

19 Epiphaniam igitur cum Retrude perperam confudisse videtur Romualdus, quam in monasterio Plumbariolæ vivisse sub S. Benedicti Regula atque ibidem obiisse, tradunt Erchempertus et Leo Marsicanus num. 12 et 15 citati; unde verosimilimum fit, ibidem quoque fuisse sepultam. Quod si S. Epiphaniæ Acta, Ticini in S. Mariae monasterio servata, Epiphaniam cum Retrude etiam confundant, argumento id alteri erit, ea ætatis, ut supra dicebam, non admodum vetustæ esse. Sed hinc alia, eaque gravior enascitur difficultas; num una tantum, quæ in monasterio Plumbariolæ vixerit obieritque, fuerit Rachisio filia, nempe Ratrudis; num contra gemina; altera Ratrudis, altera vero Epiphania, quæ apud Ticinum vitam egerit, et sepulturam nacta fuerit in monasterio S. Mariae Venationum. Geminam Rachisio filiam fuisse, Romualdus contendit; præfracte negat Angelus de Nuce in Annotatis ad caput 8, lib. 1 Chronici Casinensis, a Leone Marsicano conscripti; ubi, cum dixit, falsum esse, Rachisium una cum uxore Thasia et filia Epiphania monasterio instituto in monasterio S. Mariae Venationum prope Ticinum a se condito fuisse initiatum et sepultum, sic concludit num. 5: Nam quod Ratchis, cum adhuc Papiae regnaret, cœnobium illud fundaverit, non repugnaverim. Caterum, nullo adhibito veterum scriptorum testimonio, sola, ut opinor, monasterii constructione seductos (de Jacobo Gualla et Stephano Breventano illi sermo est) alia pro arbitrio comminisci, insolens est audacia.

20 Nititur Angelus Leonis Marsicani verbis num. 15 datis; quibus unius tantummodo Rachisii filia, nempe Ratruda, mentio fit; et Rachisius Casini monachus vivisse et obiisse dicitur; uti Thasia ejus uxor cum filia Ratruda in monasterio Plumbariolæ. Romualdus vero a S. Maria, Rachisium habitasse quidem Casini aliquando concedit; sed ita ut vitam monasticam Ticini una cum Epiphania inchoarit, finieritque, Rachisii

Rachisii, ut
vult, filias,
male distin-
guit, et Epi-
phaniam,

F

Ticinensem
monialem;

A *chisii res gestas hoc ordine disponens*: 1, inquit, Ticino Rachisius Perusiam, eam obsessurus, discedit, ubi a Zacharia Pontifice ad religiosam perfectionem inflammatur. 2. Inde Ticinum redit, ac monasterium extrui mandat, fratrique Aistulpho regnum resignat. 3. Romam subinde petit, inibi a Zacharia in clericum tondetur. 4. Ticinum iterum regreditur, ubi, resignationem regi fratri confirmans, in suo monasterio monachum se facit una cum uxore Thesia ac filia Retrude (*Epiphania nimirum, ex ejus sententia*) quæ monasticum pariter habitum acceperunt. 5. Relicta subinde Filia sanctimoniali juxta votum ejusdem in prædicto monasterio, ipse de terra exiens et cognatione sua, Montem Cassinum petit: quem secuta uxor in monastico habitu, ac filia Petrudis (sive in monastico, sive in laicali, non disputamus) inibi pro ipsis monasterium Plumbariolæ excitat, ubi filia D. Numini dicata cum matre, ipse in Cassinensi monasterio Deo vacat, usque ad electionem Desiderii in regem.

Rachisii filiam fuisse,

B *21 Habes igitur, qui Rachisius vitam monasticam Ticini inceptam ex Romualdi opinione Casini exercere perrexit: audi nunc, qui eam tandem Ticini finierit.* 6. Quando, inquit, demonis astu, suorum annuens invitibus, monastico dimisso habitu, regnum repetere cepit. 7. Quo subinde Pontificis hortatu reassumpto, in suo subinde Ticinensi asceterio (erubescens forte, tanquam instituti desertor, ad eos iterum reverti, a quibus discesserat) cum filia Epiphania seu Retrude, quæ monasticam ibi profitebatur, sanctitati vacans, optimo fine vitæ cursum consummavit. *Ita Romualdus: verum non unum hic ejus peccatum est. Nam primo, quod Retrudem a Petrude distinguat, id ex ante dictis verosimillime perperam facit: et ut Rachisium Ticino Casinum abiisse ait, ac inde Ticinum rursus venisse; ita, Retrude a Petrude non distincta, Retrudem seu Petrudem patrem suum tam Casinum, quam Ticinum secutam esse, pari modo comminisci potuisset. Dein Rachisium, in clericum Romæ tonsam, rediisse Ticinum, non modo Leoni Marsicano, sed et Erchemperto contrarium est. Leo enim, postquam dixit, Rachisium Romæ a Zacharia Pontifice clericis adscriptum fuisse, sic pergit continuo: Moxque ad hoc monasterium beati Benedicti (Casinense) eodem Apostolico transmittente, perveniens et sub regulari magisterio instituendum se tradens, post religiosam satis ac Deo placitam conversationem, ibidem vitæ finem sortitus est. Erchemperti verba habes num 12, quibus pariter satis innuitur, Rachisium, Roma profectum, Casinum cum suis, non Ticinum, monasticæ vitæ degendæ causa abiisse.*

Tertio denique in eosdem auctores impingit manifestius, cum Rachisium Ticini fecisse vivendi finem, scribit, quorum alter Casini illum vitæ finem sortitum, alter vitam finivisse, diserte affirmat.

AUCTORE J. B.

22 Nescio tamen, an pariter erret Romualdus, cum binas Rachisio filias fuisse scribit: quamquam enim Leo Marsicanus unius tantummodo meminerit; non inde tamen ausim concludere, plures Rachisio non fuisse. Leo enim Marsicanus, res monasterii Casinensis pertractans, absque ullo Historiæ suæ dispendio tacere Epiphaniam potuit, etsi hujus nominis Rachisii filiam Ticini monasticam vitam egisse non ignorasset. Adhæc nonnihil parcius de Rachisio Leo scripsit, qui illius ad regnum recuperandum conamina silentio præterierit, nec Rachisii filiorum (si quidem filios habuisse dicendus est: vide num. 11) mentionem fecerit ullam, quos tamen habuisse ex Anastasii verbis, num. 12 transcriptis, et Casini quidem una cum patre monachos fuisse, ex Erchemperto num. 12 consequi videtur. Quia tamen unius tantummodo Rachisii filie, quæ monasticam vitam egerit, Erchempertus et anonymus Salernitanus, sæculi x scriptor, imo et ipse Anastasius meminerunt, eademque, nempe Ratruda, monasterio Plumbariolæ concedenda videtur; haud satis certo constitutum est, S. Epiphaniam, Ticini cultam, alteram fuisse Rachisii filiam. Fortassis Epiphania fuerit, non Rachisii filia, sed fratris ejus Ratchait, qui idem, qui Rachis, aliquando habitus sit ex similitudine nominum. Illa vero vitæ monasticæ sese dedit ipsius Rachisii aliorumque cognatorum suorum exemplo.

nec satis hactenus nobis certa sunt cetera, quæ de illa tradit.

25 Ut sit (nec enim suppetit, unde quid certi hoc in argumento dicamus) fertur S. Epiphania Ticini in monasterio S. Mariæ Venationum, a patre suo Rachisio condito, monasticam vitam exorsa circa annum 749, quo ejus pater, qui Beati titulo a Benedictinis nonnullis honoratur, suo se regno abdicavit. Vixisse illam in eo monasterio ferunt annis 46; atque adeo usque ad annum circiter 795 vitam produxerit, licet aliqui, ut Romualdus ait, obiisse illam velint circa annum 760. Cum vero præterea anno ætatis suæ 64 mortalem hanc vitam reliquisset tradatur, circa annum 751 mundo natam esse, ac anno circiter ætatis suæ 18 religiosæ vitæ nomen dedisse, oportuit. Quibus maxime virtutibus fulserit, quibus decorata prodigiis, ex Romualdino elogio, supra dato, facile intelliges. Verum nec de his omnibus quidquam certi ausim statuere, propterea quod, cujus ætatis aut valoris sint Acta S. Epiphaniæ et monumenta Ticinensia, a Romualdo quidem generatim laudata, sed nobis hactenus haud satis perspecta, ignorem.

F

